

FAVQULODDA VAZIYATLAR XAVFI TUG'ILGANDA YOKI SODIR BO'LGANDA AHOLINI HARAKATLANISHGA O'RGATISH

Abdurahmonova Sayyoraxon Ro'zaliyevna

Farg'ona viloyati Favqulodda vaziyatlar boshqarmasi hayot faoliyati xavfsizligi o'quv markazi
o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10362079>

Annotatsiya. Ushbu maqolada favqulodda vaziyatlar xavfi tug'ilganda yoki sodir bo'lganda aholini harakatlanishga o'rgatish, favqulodda vaziyatlar soni va ko'lamini ortib borayotgan hozirgi sharoitda aholini tabiiy va texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlarda harakat qilishga tayyorlash masalasining dolzarbligiga e'tibor qaratilgan. Aholini favqulodda vaziyatlarda harakat qilishga tayyorlash masalasida O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligining o'rni katta bo'lib, maqolada vazirlikning aholini tayyorlash borasidagi vazifalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: favqulodda vaziyatlar, tabiiy va texnogen favqulodda vaziyatlar, aholini tayyorlash.

TRAINING THE POPULATION TO MOVE IN THE EVENT OF EMERGENCIES

Abstract. this article draws attention to the relevance of the issue of educating the population to act in the event of emergency situations, preparing the population for actions in emergency situations of a natural and man-made nature in modern conditions, when the number and scale of emergency situations are increasing. The Ministry of Emergency Situations of the Republic of Uzbekistan plays an important role in the issue of preparing the population for actions in emergency situations, the article highlights the tasks of the Ministry for training the population.

Keywords: emergency situations, natural and man-made emergencies, training of the population.

ОБУЧЕНИЕ НАСЕЛЕНИЯ К ПЕРЕДВИЖЕНИЮ В СЛУЧАЯХ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ

Аннотация. данная статья обращает внимание на актуальность вопроса обучения населения действиям при возникновении или возникновении чрезвычайных ситуаций, подготовки населения к действиям в чрезвычайных ситуациях природного и техногенного характера в современных условиях, когда количество и масштабы чрезвычайных ситуаций возрастают. В вопросе подготовки населения к действиям в чрезвычайных ситуациях большую роль играет Министерство по чрезвычайным ситуациям Республики Узбекистан, в статье освещаются задачи Министерства по подготовке населения.

Ключевые слова: ЧС, ЧС природного и техногенного характера, подготовка населения.

Ma'lumki, jamiyat taraqqiy etgani sari sanoat ob'ektlarining soni va qazilma boyliklarning o'zlashtirish miqdori ortib boradi. Bu tabiiy va texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlar soni ham ortib boraverishiga sababchi bo'ladi. Bunday sharoitda aholini favqulodda vaziyatlarda harakat qilishga tayyorlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Aholini evakuatsiya qilish - bu xavfli yong'in omillari ta'sir qilish ehtimoli mavjud bo'lgan hududdan odamlarni majburiy ko'chirish jarayoni.

Evakuatsiya chiqish - yong'in sodir bo'lganda xavfsiz hududga olib boradigan chiqish.

Qochish yo'li - favqulodda chiqish joyiga olib boradigan odamlarni evakuatsiya qilishning xavfsiz usuli.

Qochish yo'llari binolarning binolaridagi barcha odamlarni evakuatsiya chiqishlari orqali xavfsiz evakuatsiya qilishni ta'minlashi kerak.[1]

Chiqish evakuatsiya hisoblanadi, agar u olib keladi:

- birinchi qavatning binolaridan to'g'ridan-to'g'ri tashqarida yoki yo'lak orqali, vestibyl (foye), yo'lak va vestibyl (foye) orqali, zinapoyadan, yo'lak va zinapoyadan;

- har qanday qavatning binolaridan (birinchi qavatdan tashqari) to'g'ridan-to'g'ri zinapoyaga yoki tashqi ochiq zinapoyaga, to'g'ridan-to'g'ri zinapoyaga yoki tashqi ochiq zinapoyaga chiqish imkoniyati bo'lgan zalga;

- xuddi shu qavatdagi qo'shni xonaga, agar u yuqorida ko'rsatilgan chiqishlarga ega bo'lsa va xonaning o'zi yong'in va portlash xavfi bo'yicha A yoki B toifali texnologik jarayonlarga ega bo'lgan ombor yoki ishlab chiqarish xonasi bo'lmasa.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, mavjud me'yoriy-huquqiy hujjatlar bilan aholining barcha qatlamlarini favqulodda vaziyatlarda harakat qilishga va fuqaro muhofazasi sohasida tayyorlash tartibi belgilab berilgan. Bunda aholini tayyorlashda asosiy vazifalar qilib quyidagilar belgilangan:

- davlat boshqaruvi organlari, mahalliy ijroiya hokimiyati organlari va boshqa tashkilotlar rahbarlari, ishchi va xizmatchilarining favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bartaraf etish hamda fuqaro muhofazasi bo'yicha bilimlarini izchil oshirib borish va ko'nikmalarini hosil qilish;

- qutqaruv xizmatlari va qutqaruv tuzilmalari, shuningdek, fuqaro muhofazasi tuzilmalarini favqulodda vaziyatlarni bartaraf etishga tayyorlash;

- aholini, shu jumladan, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohasida band bo'lmaganlarni, maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilari, umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilari, o'rta maxsus, professional va oliy ta'lim muassasalari talabalarini favqulodda vaziyatlarda muhofazalanish, jabrlanganlarga birinchi yordam ko'rsatish, jamoaviy va shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish qoidalari va usullariga o'rgatish.[2]

Ushbu vazifalarni bajarish, ya'ni aholini favqulodda vaziyatlarda harakat qilishga va fuqaro muhofazasi sohasida tayyorlash tadbirlariga metodik rahbarlik qilish, ularni muvofiqlashtirish va nazorat qilish uchun mas'ul organ qilib O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi belgilangan bo'lib, vazirlik tomonidan quyidagi ishlar amalga oshiriladi:[3]

-favqulodda vaziyatlar vazirligi aholini tayyorlash sohasida:

-tashkiliy-metodik rahbarlikni amalga oshiradi, tadbirlarni muvofiqlashtiradi va nazorat qiladi;

-tashkiliy ko'rsatmalar va o'quv dasturlarini ishlab chiqadi va kelishadi;

-o'quv mashqlari, mashg'ulotlari va boshqa tadbirlarni tashkil etadi va o'tkazadi;

-zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy qiladi va keng foydalanilishini tashkil etadi;

-tizimidagi aholini tayyorlashga ixtisoslashtirilgan muassasalarning tinglovchilar bilan jamlash rejalarini tegishli davr uchun shakllantiradi va tasdiqlash uchun O'zbekiston Respublikasi Fuqaro muhofazasi boshlig'iga kiritadi.

Favqulodda vaziyatlar vazirligi tomonidan aholini tayyorlashning eng samarali usuli va oliy shakli deb o'quv mashqlari e'tirof etilib keng miqyosda har xil toifadagi ob'ektlar, tashkilotlar va fuqarolarni jalb etgan holda o'tkaziladigan o'quv mashqlari tan olingan. Shu sababli joylarda kompleks o'quv mashqlari, qo'mondonlik-shtab o'quv mashqlari, maxsus-taktik o'quv mashqlari, ob'ekt o'quv mashg'ulotlari o'tkazish belgilab qo'yilgan. O'tkazilib kelinayotgan bunday o'quv mashqlariga Favqulodda vaziyatlar vazirligi tomonidan metodik yordam ko'rsatib kelinmoqda.[4]

Aholini favqulodda vaziyatlarda harakat qilishga tayyorlashning ahamiyati katta ekanligi hisobga olinib Favqulodda vaziyatlar vazirligi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, Xalq ta'limi vazirligi va Maktabgacha ta'lim vazirliklari bilan kelishgan holda hayotiy faoliyat xavfsizligi va fuqaro muhofazasi yo'nalishlaridagi o'quv dasturlarini zamonaviy talablar asosida takomillashtirilib borilmoqda.

Binolarning qavatlaridan evakuatsiya chiqishlari soni, agar ular kamida ikkita evakuatsiya chiqishlari bo'lgan binolarni o'z ichiga olgan bo'lsa, kamida ikkita bo'lishi kerak. Ba'zi binolar, hatto qavatlarida bitta favqulodda chiqish joyi bo'lishi mumkin bo'lgan xonalar mavjud bo'lsa ham, ikkita (yoki undan ko'p) avariya chiqishlari bo'lishi kerak.

Bunday binolarga quyidagilar kiradi: maktabgacha ta'lim muassasalari binolari, qariyalar va nogironlar uylari, shifoxonalar, maktab-internatlar yotoqxonolari va bolalar muassasalari; maktablar, maktabdan tashqari va o'rta maxsus ta'lim muassasalari, kasb-hunar maktablari, oliy o'quv yurtlari va malaka oshirish muassasalari binolari; stantsiya binolari.[5]

Shuningdek, mehmonxonalar, yotoqxonalar binolari kiradi; sanatoriylar, dam olish uylari, lagerlar, motellar va pansionatlar yotoqxonolari binolari; maishiy xizmat ko'rsatish korxonolari, davlat muassasalari, loyihalash, axborot, tahririyat, nashriyot, ilmiy-tadqiqot tashkilotlari, banklar va idoralar binolari.

Turar-joy binolari (odatda) bitta favqulodda chiqish joyiga ega bo'lishi mumkin. Ammo agar qavatdagi kvartiralarining umumiy maydoni (qismning qavatida) 500 m² dan ortiq bo'lsa, bunday uyning har bir qavatida kamida ikkita favqulodda chiqish joyi bo'lishi kerak.

Barcha holatlarda kamida ikkita evakuatsiya chiqishlarida 300 m² dan ortiq yoki bir vaqtning o'zida 15 dan ortiq odam bo'lgan yerto'la va podvallar bo'lishi kerak.

Aholini tayyorlash ishlarini yanada takomillashtirish maqsadida Favqulodda vaziyatlar vazirligi tomonidan budjet va budjetdan tashqari mablag'lar hisobiga Favqulodda vaziyatlar boshqarmalari Hayotiy faoliyat xavfsizligi o'quv markazlarida zamonaviy ko'rgazmali materiallar, interaktiv o'qitish vositalari bilan jihozlangan favqulodda vaziyatlarda harakat qilishga tayyorlash majmualarini tashkil etish ko'zda tutilgan.[6]

Ish bilan band bo'lmagan aholi toifasini tayyorlashning eng maqbul yo'li mahallalar vositasida aholini tayyorlashni yo'lga qo'yish ekanligidan kelib chiqib Favqulodda vaziyatlar vazirligi vositachiligida mahallalarda ish bilan band bo'lmagan aholini tayyorgarlikdan o'tkazish uchun zarur bo'lgan moddiy bazani yaratish (xona ajratish, uni ko'rgazmali o'quv-uslubiy materiallar, plakatlar, broshyuralar, eslatmalar, tashkiliy texnika hamda boshqalar

bilan jihozlash) aholi bilan turli favqulodda vaziyatlarda to'g'ri harakatlanish bo'yicha amaliy mashq va o'quv mashg'ulotlari o'tkazish ishlari olib borilmoqda.[7]

Bunda "Mahalla fuqaro muhofazasi" boshqaruv organlarini va kuchlarini sodir bo'lishi ehtimoli bo'lgan favqulodda vaziyatlar oqibatlarini, jumladan, terroristik hurujlar natijasida radioaktiv, zaharlovchi moddalar, biologik vositalar qo'llanishining oqibatlarini bartaraf etish uchun tayyorgarlik ko'rishga, mahalla fuqarolarini birinchi yordam ko'rsatishga, tabiiy va texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlarning ta'sir qiluvchi omillaridan, shuningdek harbiy harakatlar yoki ushbu harakatlar oqibatida yuzaga keladigan xavfdan himoyalashga, ekstremal holatlarda darhol va aniq harakatlanishiga, o'zlari yashaydigan hududda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlarning oqibatlari to'g'risida tassavurga ega bo'lishiga va har birining shaxsiy tayyorgarlik holatiga hamda oila a'zolarini himoya qilish mas'uliyatini shakllantirishga, ma'naviy va ruhiy holatga ahamiyat qaratilmoqda.

Shunday qilib, Favqulodda vaziyatlar vazirligi aholini favqulodda vaziyatlarda harakat qilishga tayyorlash borasida keng qamrovli vakolatlarga ega bo'lib, ushbu vakolatlar aholining keng qatlamlarini favqulodda vaziyatlarda harakat qilishga tayyorlash uchun yetarli bo'la oladi.

REFERENCES

1. Abidova F.A., Abidov A.B. "Kuchli ta'sir etuvchi zaharli moddalarning xususiyatlari". - O'zR FVV FMI: 2013 y.
2. Boymirzaev A. "Hayot xavfsizligi va birinchi tibbiy yordam". - T: "Zilol buloq". 2019 y.
3. Gazinazarova S., YUldoshev O. "Avariya qutqaruv ishlari, o'quv qo'llanma". - Toshkent irrigatsiya va melioratsiya instituti: 2013 y. - 160 b.
4. Hasanov, A. (2021). SEMANTIC-ASYMMETRIC INTERPRETATION OF THE "FOOD" FRAME (Using synonymy as an example).
5. Olimqulov, Y., Xo'shboqova, M., & Hasanov, A. (2022). METHODOLOGICAL QUESTIONS OF THE NATURAL GEOGRAPHICAL REGION OF THE TERRITORY OF UZBEKISTAN. *Science and Innovation*, 1(6), 114-118.
6. Ruzmatovich, U. S. (2022). ANALYSIS OF THE RESULTS OF PHYSICAL TRAINING OF FERGANA STATE UNIVERSITY STUDENTS. *ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW* ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603, 11(09), 85-96.
7. Ruzmatovich, U. S. (2022). Organization And Content Of Professional And Practical Physical Training Of Students Of Pedagogical Higher Education Institutions. *INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES* ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876, 16(06), 29-35.